UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De Europese Unie: van economisch naar geopolitiek project

Marácz, L.

Publication date
2024
Document Version
Final published version
Published in
Armex

Link to publication

Citation for published version (APA):
Marácz, L. (2024). De Europese Unie: van economisch naar geopolitiek project. *Armex*, *108*(1), 8-9.

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:17 Nov 2026

Column

De Europese Unie: van economisch naar geopolitiek project

Prof. Dr. László Marácz

Haast ongemerkt zijn drie Oost-Europese landen, namelijk Oekraïne, Moldavië en Georgië op de top van de Europese Raad op 14 december jl. voorgedragen als kandidaat-lidstaat van de Europese Unie (EU). Dit was overigens geen unanieme beslissing van de Raad, omdat Hongarije zich onthield van stemming. Echter, in het licht van de geschiedenis van de uitbreiding van de EU is de stap om de toetredingsonderhandelingen met bovengenoemde landen te starten een duidelijke kentering, die de EU op een onomkeerbare geopolitieke koers zet.

Conflictvrije nieuwe leden

In de jaren vijftig werd de Europese samenwerking gestart. Het idee was dat door economische vervlechting Europese landen nooit meer conflicten door middel van oorlog met elkaar zouden uitvechten. Deze pacificeringsstrategie was nodig om Europa te behoeden voor nieuwe wereldoorlogen. De redenering was dat door gedeelde economische belangen van de samenwerkende landen oorlog als middel van conflictoplossing voor altijd uitgesloten was. Hieruit volgde dat Europese landen die zich bij de zes oorspronkelijke lidstaten (Duitsland, Frankrijk, Italië en de Benelux-landen) wilden aansluiten vrij moesten zijn van conflicten met het buitenland. Hierdoor werd potentiële escalatie van conflicten buiten de EU-deur gehouden. Zo kon de EU zich vooral richten op de economie zonder vergaand het domein van veiligheidskwesties te betreden. Dit laatste werd overgelaten aan de VS en de NAVO.

Op de top van de Europese Raad op 14 december jl. zijn Oekraïne, Moldavië en Georgië voorgedragen als kandidaat-lidstaat van de Europese Unie. Foto: EU

Ex-Joegoslavië

De interstatelijke conflicten die ontstonden door het uiteenvallen van ex-Joegoslavië, illustreren deze pacificeringsstrategie van de EU ten enenmale. Slovenië en Kroatië die in 1991 onafhankelijk werden, waren in een aantal gevallen niet in staat de onderlinge grenzen vast te stellen. Slovenië werd al in 2004 lid van de EU maar het lidmaatschap van Kroatië liep vertraging op. De meest prangende kwestie was de Baai van Piran die voor de kust van Kroatië en Slovenië ligt, negentien vierkante kilometer telt en Slovenië de toegang tot de internationale wateren geeft. De twistappel tussen Slovenië en Kroatië zorgde voor onderlinge conflicten en voor spanningen binnen de EU zelf over de toetreding van Kroatië. Uiteindelijk kreeg de EU beide landen zover dat ze in 2009 toezegden het conflict vreedzaam te willen oplossen en het geschil voor te willen leggen aan een arbitragetribunaal. Dit nam een belangrijk obstakel weg voor de toetreding van Kroatië in 2013. Hoewel het conflict uiteindelijk niet tot tevredenheid van Kroatië werd opgelost - het arbitragetribunaal gaf de Sloveense partij gelijk - was de angel uit het conflict en kon de EU verder uitbreiden met Kroatië.

De Baai van Piran. Afbeelding: Wikimedia Commons

Ex-Sovjet-Unie

Hoe anders besloot de EU op 14 december 2023 om het kandidaat-lidmaatschap aan Oekraïne, Moldavië en Georgië toe te kennen. Het gidsprincipe om alleen uitbreiding toe te staan aan landen die conflictvrij zijn, werd hiermee volledig ter zijde geschoven. De drie bovengenoemde landen zijn in conflict met Rusland. Sterker nog: Rusland heeft gebieden van zowel Moldavië, Georgië als ook Oekraïne militair bezet.

Moldavië heeft zich in 1990 tijdens het uiteenvallen van de Sovjet-Unie onafhankelijk verklaard. Een strip tussen de rivier de Dnjestr en de Oekraïens-Moldavische grens, het zogeheten Transnistrië heeft zich echter van Moldavië afgescheiden. Transnistrië wordt voornamelijk bewoond door Russen en etnische Moldaviërs die zich op Moskou oriënteren. Verder zijn in Transnistrië nog steeds Russische legeronderdelen aanwezig die recentelijk nog zijn uitgebreid. De Moldavische regering is er sinds 1990 niet in geslaagd om het gezag over Transnistrië te herstellen.

In 2008 woedde er een korte oorlog tussen Rusland en Georgië met als inzet de zeggenschap over de autonome gebieden Zuid-Ossetië en Abchazië, die zich hadden afgescheiden van Georgië. Ook hier heeft Rusland legeronderdelen gestationeerd om de onafhankelijkheid van deze twee autonome gebieden te garanderen.

In Oekraïne woedt nu al twee jaar een oorlog tussen Oekraïne en Rusland om de Krim en Russischtalige gebieden in de Donbas, die door Rusland worden bezet. Het tegenoffensief dat Oekraïne voor de zomer van 2023 is gestart, heeft tot nu toe niet tot het beoogde resultaat geleid, namelijk de bevrijding van de door de Russen bezette gebieden. Het begint er overigens steeds meer op te lijken dat Oekraïne zonder nieuwe hoogwaardige Westerse wapens en totale mobilisatie er niet in zal slagen het Russische leger te verdrijven uit de Krim en Donbas.

Gevolgen van de EU als geopolitiek project

Merk op dat het toekennen van de status van kandidaat-lidstaat aan de bovengenoemde landen indruist tegen de uitbreidingsfilosofie die de EU tot op heden gevolgd heeft. De EU wordt nu deelgenoot van het conflict dat Oekraïne, Moldavië en Georgië met Rusland hebben. Hierdoor zal de EU zelf grondig veranderen. De EU is door deze beslissing in directe confrontatie geraakt met Rusland. Was uitbreiding van de EU in het verleden vooral bedoeld om de EU politiek sterker te maken en de economische mogelijkheden te vergroten, dat zal nu met de EU als geopolitiek project niet meer vanzelfsprekend zijn. Het directe gevolg van het feit dat de EU zich gaat ontfermen over Oekraïne en naast de VS de grootste sponsor wordt van de oorlogsinspanningen van het land, is dat de EU-lidstaten gezamenlijke leningen zullen moeten aangaan om deze kosten te dekken. Op de huidige meerjarenbegroting van de EU, die loopt van 2021-2027, zijn er geen extra fondsen voor Oekraïne beschikbaar. De voorzitter van de Europese Commissie, Ursula von der Leyen heeft aangekondigd dat de 50 miljard euro die de 26 lidstaten aan Oekraïne buiten de begroting om willen overmaken hoe dan ook wordt doorgezet. Nu Oekraïne als horend bij de EU wordt beschouwd, zal het zeker niet de laatste uitbetaling zijn die de EU aan Oekraïne zal moeten doen om het land in oorlog op de been te houden. Gezamenlijke leningen die door de lidstaten moeten worden aangegaan om de oorlog in Oekraïne te financieren is ook precies de Hongaarse kritiek op het kandidaat-lidmaatschap van Oekraïne. Hongarije ziet meer in een staakt-het-vuren dan in het verhogen van de Europese schuldenberg.

De gevolgen voor de EU als geopolitiek project zullen ingrijpend en langdurig zijn. De militarisering van de EU - wat iets anders is dan de opbouw en het onderhouden van een gezonde, slagvaardige defensie - zal zich in een hoog tempo voortzetten. Dit zal zeker ten koste gaan van het sociale fundament van de EU met alle maatschappelijke spanningen van dien. Verder is hernieuwde blokvorming, of anders gezegd een nieuwe Koude Oorlog met het Oosten onvermijdelijk. Diplomatieke openingen met Rusland zijn niet waar te nemen en voor zover deze er waren, zijn die afgebroken. Deze en dergelijke gevolgen vergen verdere, diepgaande analyse, maar hoe het ook zij, 14 december 2023 zal de geschiedenis ingaan als de dag dat de EU als economisch project definitief ophield te bestaan en als geopolitiek project verder ging.

Georgië met Abchazië en Zuid-Ossetië. Afbeelding: Wikipedia

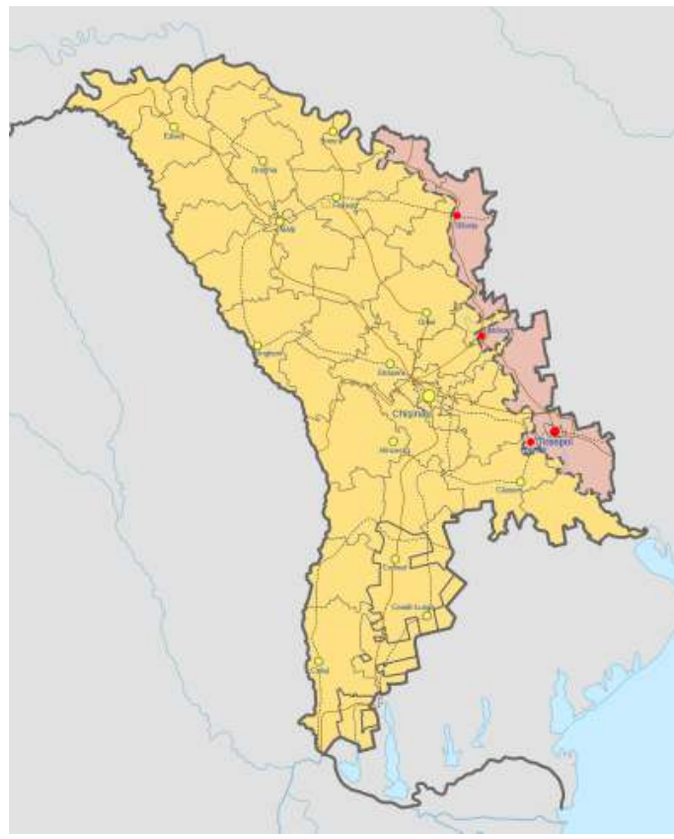
Moldavië en Transnistrië. Afbeelding: Wikipedia

14 december 2023 zal de geschiedenis ingaan als de dag dat de EU als geopolitiek project verder ging

Premier Viktor Orban van Hongarije. Zijn land ziet meer in een staakt-het-vuren dan in het verhogen van de Europese schuldenberg.
Foto: Wikimedia Commons, Vlada Republike Slovenije